

**115η Συνάντηση
Μετα-Ψυχολογίας**

Βασίλειος Μαούτσος

1/2/11

Μεταψυχολογικό Σεμινάριο

‘Ελληνικό Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης’

‘Formulations on the Two Principles of Mental Functioning’, 1911

(4η Συνέχεια), Τόμος XII

Προκειμένου να εμπεδωθεί η τόσο δύσκολη για τον άνθρωπο κατάσταση του ‘μύθου’ και να μην παρεισφρήσει σ’ αυτή η έννοια του ελκυστικού και εναλλακτικού παραμυθιού που αλλάζει και διαφοροποιείται με το χρόνο θα πρέπει να ακολουθήσουμε κατά γράμμα την απλή συλλογιστική του Φρόιντ της σελίδας 220. Εδώ, ο Φρόιντ περιγράφει τον μύθο ενός ενήλικα ο οποίος μιλάει για το βρέφος, δηλαδή, τον εαυτό του. Δεν αναφέρεται σ’ αυτό που διηγείται το βρέφος ή, έστω, που αισθάνεται το βρέφος για τον εαυτό του. Αναφέρεται σ’ αυτό που λέει ο ασθενής για το βρέφος. Εξ αυτού του γεγονότος και μόνον συνάγεται η κλινική παγκοσμιότητα αυτού του μύθου δοθέντος ότι κάθε ασθενής σ’ αυτό αναφέρεται. Κάθε άτομο επισκεπτόμενο το γιατρό του περιγράφει σ’ αυτόν μία πλευρά της δυστυχίας του η οποία οφείλεται στο τυπικό γεγονός ότι ευρισκόμενο εν ζωή δεν μπορεί να ικανοποιηθεί όπως θα το επιθυμούσε. Αυτή του δε η δυστυχία ενθυμείται ότι ξεκίνησε πάντοτε σε κάποια φάση του παρελθόντος του και επ’ αυτού εμπλέκει και εμπλέκεται σε ένα ή περισσότερα σενάρια επεξεργασίας του πως συνέβησαν όλα αυτά. Το σύνηθες όριο έναρξης των δυσκολιών αυτής της οπισθόδρομου πορείας τοποθετείται κατά τον Φρόιντ - πράγμα που το επιβεβαιώνει αναφανδόν η κλινική μας πείρα - στην ‘παιδική’ ή ‘βρεφική’ ηλικία. Αν επιμέναμε να πηγαίναμε ακόμη πιο πίσω, δηλαδή, στην ενδομήτρια ζωή ως αιτία ή αφετηρία των δυσκολιών τότε το μόνο που θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε λεκτικά και αξιόπιστα, χωρίς όμως κάποια επιβεβαίωση του μύθου θα ήταν η έλλειψη της απαραίτητης ‘ζεστασιάς’. Η παραμονή του μυθικού αιτίου της ζωής του ατόμου στα χρονικά όρια μέχρι την παιδική ή νηπιακή ηλικία δίνει τεράστια περιθώρια μυθοπλαστικής περιγραφής που φυσικά εμπλέκεται με τα αντίστοιχα του γιατρού, όποια κι’αν είναι αυτά. Αντιθέτως, η εμμονή του ατόμου στην έλλειψη ‘ζεστασιάς’ και στην κατάσταση του ‘αυγού’ περιορίζει αυτά τα περιθώρια επειδή περιορίζει την επαφή με τα αντίστοιχα του γιατρού ο οποίος κατά τεκμήριο αδυνατεί να παρακολουθήσει τη σχέση της ‘ζεστασιάς’ με τον δικό του μύθο περί της δικής του περιόδου δυστυχίας. Αργότερα θα συνθέσουμε την μία κατάσταση του ασθενή σε πλαίσια νευρωσικά και την άλλη σε πλαίσια ψυχωτικά. Θα διαπιστώσουμε δε ότι αν η υπερσυμπυκνωμένη λέξη της ‘ζεστασιάς’ μπορούσε να αποσυμπιεστεί όπως περιγράφει ο Φρόιντ στην ‘Ερμηνεία των Ονείρων’ τότε η ψύχωση θα εξαφανιζόταν. Επ’ αυτών όμως δεν χρειάζεται να προτρέξουμε.

Ως κλινικοί είμαστε υποχρεωμένοι να αναγνωρίζουμε την ύπαρξη του εν λόγω μύθου αλλά ως άνθρωποι ευρισκόμενοι εκτός του αναλυτικού χώρου είμαστε υποχρεωμένοι να αποκαλούμε τον μύθο ‘πραγματικότητα’ εφ’ όσον η χρήση του μόνον θεραπευτική αξία μπορεί να έχει. Συνεπώς, ο ασθενής ερχόμενος στο γιατρό είναι πεπεισμένος ότι τα λεγόμενα περί της δυστυχίας του είναι πραγματικά και ο γιατρός οφείλει να του ελευθερώσει έναν άλλο μύθο, μία άλλη πραγματικότητα, που ο ίδιος δεν αναγνωρίζει αν και τον κατέχει ως έχων υπάρξει παιδί και νήπιο.

Στο σημείο αυτό στο οποίον ο αναγνώστης της σελίδας 220 είναι έτοιμος να φέρει την πρώτη του μεγάλη αντίρρηση ο Φρόιντ μας καλεί να συνεχίσουμε στη σελίδα 221 που τελειώνει η υποσημείωση. Γιατί η νευρωσική πραγματικότητα να είναι χειρότερη από εκείνη της ανάλυσης? Η απάντηση του Φρόιντ ο οποίος αναγνωρίζει την κλινική σοβαρότητα του θέματος είναι και πάλι άνευ υποθέσεων και διανθήσεων. Η ψευδαίσθηση του ατόμου λειτουργεί ακατάπαυστα και αναπόφευκτα

προκειμένου να διατηρεί τον μύθο ενεργή σε κάθε φάση της περιόδου δυστυχίας και να την εξισορροπεί με 'ευτυχία'. Η 'κινητικότητα' των μυών, η έκφραση 'συναισθημάτων', η περιγραφείσα από τον ασθενή 'αποκοπή' από το προστατευτικό του περιβάλλον αποτελούν το τρίδυμο της αποθέωσης του μύθου και της ψευδαίσθησης. Με άλλα λόγια στην προς τα πίσω πορεία της απόδοσης αιτίων της δυστυχίας ένα πλήρες σύστημα κινήσεων, συναισθημάτων και ιδεοληψιών κινητοποιείται προκειμένου μέσω ψευδαισθήσεων να διατηρηθεί ο μύθος ως έχει. Πρόκειται για μία απεγνωσμένη προσπάθεια αναστροφής της 'δυστυχίας' σε 'ευτυχία' η οποία όμως δεν έρχεται λόγω των παρεμβολών εκ των κινήσεων, των συναισθημάτων και των ιδεοληψιών.

Στο σημείο αυτό ο Φρόνιτ έχοντας συνδέσει, όπως έχουμε δει, την έκφραση της ψευδαίσθησης με την 'απώθηση' ως μοναδική αιτία της ύπαρξής της, αρχίζει μία ανεπανάληπτη καταγραφή (που σε μετέπειτα έργα του θα γίνει περιγραφικότερος) των συνεπειών του μύθου, της ψευδαίσθησης και της απώθησης. Καθώς ο ενήλικας ασθενής μιλάει για τη δυστυχία του και συγχρόνως αυτοπαγιδεύεται στις κινήσεις του σώματός του, τις ιδεοληψίες του και τα συναισθήματά του αποκαλύπτεται ένα πλήρες 'ψυχικό σύστημα' λειτουργιών που έχει δημιουργήσει κατ' εικόνα και ομοίωση των αντίστοιχων βιολογικών του λειτουργιών. Εκεί ακριβώς βασίζεται η πειστικότητα της ψευδαίσθησης ως πραγματικής κατάστασης και η αγνόηση της απώθησης ως γενεσιουργού αιτίας: στην ομοιότητα του νέου ψυχικού οργάνου με τα παλαιά βιολογικά συστήματα. Κατόπιν τούτου όλα τα εσωτερικά και δυσάρεστα γίνονται εξωτερικά και δυσάρεστα από τα οποία ο ασθενής χρειάζεται αιτιολογημένη προστασία. Το ψυχικό όργανο εξοπλίζεται με 'νέες λειτουργίες' όπως 'προσοχή', 'σημασιοδότηση' των πραγμάτων, 'αξιολόγηση' των κινδύνων, ψυχική 'κινητικότητα' μέσω των μυών με εμπλουτισμό του σώματος με νεύρα και ότι δει.